

HF en de NVORWO

Ed de Moor
Freudenthal Instituut, Universiteit Utrecht

Het was in het voorjaar van 1982 dat professor Freudenthal mij op de gang van het gebouw aan de Tiberdreef 4 te Utrecht, waar het Instituut Ontwikkeling Wiskunde-Onderwijs (IOWO) in 1971 begonnen was, aanklampie en mij op de voor hem karakteristieke wijze toemompelde:

Zeg De Moor, zouden jullie niet eens een vereniging voor het rekenonderwijs kunnen oprichten? Als je in de toekomst nog eens ergens wat te zeggen wilt hebben, dan moet je een organisatie hebben.

Enkele jaren daarvoor was er ook als eens sprake geweest van een officiële vereniging van reken-wiskundedenoten van de Pedagogische Academies, maar men vond dat toen niet zo relevant omdat deze groep toch meerdere malen per jaren bijeenkwam en omdat men de onderwijskundige belangen in goede handen wist van de medewerkers van het IOWO. Dat waren toen met name F. Goffree en H. Jansen. Na 1981 was er echter heel wat veranderd. Het IOWO was opgeheven, slechts de onderzoekspoot was overgebleven onder de naam 'Vakgroep Onderzoek van het Wiskundeonderwijs en Onderwijs Computercentrum' (OW&OC). Het ontwikkelwerk van het IOWO was overgeheveld naar de 'Stichting Leerplan Ontwikkeling' (SLO) in Enschede. Zelf kreeg ik een functie bij de toenmalige 'Stichting Opleiding Leraren' (SOL) en kon daar iets van het nascholingswerk van het IOWO voortzetten, thans bekend als het 'Panama-project' (Pabo Nascholing Mathematische Activiteiten). In die functie had ik weer contact gezocht met de vakgroep OW&OC, in het bijzonder met A. Treffers. Samen herstelden wij oude banden met de mensen in het veld, belegden conferenties, zetten een nieuwsbrief (thans het tijdschrift 'Reken-wiskundeonderwijs: onderzoek, ontwikkeling, praktijk - Panama-Post) op en startten nieuw ontwikkel- en onderzoekswerk. Ook Freudenthal deed daar enthousiast aan mee.

Al dit vernieuwingswerk vond zijn start in 1961 toen door de overheid de 'Commissie Modernisering Leerplan Wiskunde' (CMLW) werd ingesteld. Deze commissie, waarvan E. Wijdeveld jarenlang het secretariaat voerde, werd net als de later ingestelde commissies voor andere vakken, in 1977 opgeheven en vervangen door 'Adviescommissies Leerplanontwikkeling' (ACLO). Vertegen-

woordigers uit het veld zouden op die manier invloed kunnen uitoefenen op het werk dat bij de SLO werd uitgevoerd. Freudenthal zag in 1982 haarscherp dat, indien het basis- en opleidingsonderwijs geen officiële organisatie hadden, er voor deze groeperingen ook geen plaats zou zijn in de ACLO-wiskunde in oprichting. (Deze ACLO-structuur werd in 1986 weer omgezet in 'Veldadvisering Leerplanontwikkeling', thans bekend als VALO). Dat was de feitelijke reden waarom hij mij het idee van het oprichten van een vakvereniging voor rekendidactici influisterde.

Als gevolg hiervan kwamen op 3 juni 1982 in het gebouw van de SOL te Utrecht vijftien rekendidactici bijeen, die de 'Nederlandse Vereniging tot Ontwikkeling van het Reken-Wiskunde Onderwijs' (NVORWO) hebben opgericht. Ikzelf zat de vergadering voor en had vooraf een concept voor statuten opgesteld. Aanvankelijk stelde ik als naam 'Nederlandse Vereniging tot *Bevordering* van het Reken-Wiskunde Onderwijs' voor, maar het is Wijdeveld geweest die de gelukkige ingeving had om 'bevordering' te vervangen door 'ontwikkeling'. Niet alleen bleek later dat dit een veel tactischer naam was, het bleek ook nog beter uitspreekbaar: *En Vee Orwo*. Het eerste bestuur werd gevormd door H. Heidenrijk (voorzitter), Pabo-docent uit Maastricht, W. Faes (penningmeester), Pabo-docent uit Tilburg en ondergetekende als secretaris.

Met een enorm enthousiasme werd de club 'op de kaart gezet', zoals dat tegenwoordig heet. Avond aan avond was er telefonisch overleg tussen de bestuursleden. De werkkraacht en ideeënstroom van met name Faes († 2000) waren ongekend. Er werden werkgroepen en afdelingen opgericht, contacten met het Ministerie, Inspectie en schoolbegeleiders gelegd, protestbrieven geschreven over de afbraak van de Pabo, en wat al niet meer ... teveel om op te noemen. Opeens gingen deuren open, die voordien gesloten waren: de NVORWO mocht meepraten over beleid en politiek. Immers, we waren nu een onafhankelijke vertegenwoordiging van het onderwijsveld. Conferenties van Panama vonden plaats onder de auspiciën van de NVORWO. De publicatie 'Proeve van een nationaal programma voor het reken-wiskundeonderwijs op de basisschool' in 1989 kreeg een voorwoord van de voor-

zitter van de NVORWO. Het lukte de vereniging een bijzondere leerstoel aan de Universiteit van Utrecht op te richten. A. Treffers was de eerste hoogleraar op deze plek, die thans door K. Gravemeijer wordt bezet.

En Freudenthal zag dat het goed was. Het eerste doel dat hij voor de oprichting had gesuggereerd, namelijk om een vertegenwoordiger uit de rekendidactiek in de ACLO-wiskunde te krijgen, werd direct bereikt: E. Wijdeveld bezette die plaats. Hoewel Freudenthal zelf geen echte actieman was en ook niet altijd toekomstige ontwikkelingen juist inschatte, bleek hij op dit punt toch een goed oog gehad te hebben. Dit moet, denk ik, voortgekomen zijn uit zijn jarenlange en intensieve bemoeiingen met het rekenonderwijs, de opleiding, de begeleiding, het onderzoek, en vooral door zijn directe en praktische participatie. Hij werkte de ene dag op een basisschool, de volgende op de opleiding, discussieerde met leraren en wetenschappers. Niets was hem ooit te gek als hij maar het gevoel had dat het van betekenis kon zijn voor het doel dat hij voor ogen had: reken-wiskundeonderwijs naar menselijke maat, betekenisvol en zingend voor zowel leerling als leraar.

Als geen ander zag Freudenthal, van huis uit een puur wiskundige, hoe belangrijk het reken-wiskundeonderwijs is als hechte fundering, zowel voor het latere wiskundeonderwijs als voor de andere vakken en ten behoeve van het praktische leven. Via lezingen en geschriften liet hij zien dat rekenen ook echte wiskunde is. Vanaf 1971 sloeg hij bijna geen conferentie over, hij mengde zich in alle debatten over het reken- en wiskundeonderwijs. Hij liet niet na te waarschuwen tegen verkeerde beslissingen, zoals het opheffen van de oude kleuter-opleidingsscholen en het toen al afnemende aantal uren voor vakinhoud en vakdidactiek op de Pabo's. Al dit soort beleidsmatige en politieke veranderingen, die vooral het opleidingsonderwijs hebben aangetast, heeft hij bekritiseerd, helaas niet altijd met succes. Daarom achtte hij het bestaan van een vereniging als de NVORWO zo belangrijk. Misschien had die er al eerder moeten zijn.

Op 29 maart 1985 werd Freudenthal benoemd tot erelid van de NVORWO. Uit de laudatio van de voorzitter Heidenrijk citeer ik het volgende:

Door zijn dagelijkse actieve en praktische inzet (...) heeft Hans Freudenthal niet alleen een doorwrochte visie op het reken-wiskundeonderwijs ontwikkeld, maar vooral ook expliciet gemaakt wat wiskunde eigenlijk is, zowel voor de kleuter als de volwassene. Steeds heeft hij zich een fervent tegenstander getoond van de modieuze structuralistische aanpak van het wiskundeonderwijs en heeft hij zich als pleitbezorger opgesteld van een meer toepassingsgericht reken-wiskundeonderwijs. (...) Zijn geschriftenstroom, van columns tot doorwrochte theoretische publicaties, blijft onverminderd doorgaan; in de kritiek op wat niet door de beugel kan, blijft niets en niemand gespaard. Maar in die kritiek gaat hij altijd uit van de praktijk van het onderwijs ...

Zelf was Freudenthal tijdens die jaarvergadering vanwege een reis naar Chicago afwezig, maar hij had tevoren al een dankwoord uitgesproken, waarvan het geluidsbandje gelukkig bewaard is gebleven. Het is op de kop af twintig jaar geleden dat HF, nadat hij eerst verklaard had waarom hij er niet kon zijn, letterlijk zei:

Het is, denk ik, de eerste keer dat ik bij een manifestatie van de NVORWO verstek moet laten gaan. Maar ik beloof u dat ik mijn best zal doen om herhaling te voorkomen. Ik voel mij in dit gezelschap thuis, zoals ik mij steeds thuis heb gevoeld waar doelmatig en efficiënt wordt gewerkt ten bate van het wiskundeonderwijs.

Toen ik dit bandje weer beluisterde vond ik het wat bizar Freudenthals stem - met dat onvergetelijke accent - weer te horen, maar alras was het alsof ie nooit was weggeveest. Natuurlijk ging hij nog even in op het thema van die dag: meetkunde op de basisschool, dat hij als een belangrijk domein beschouwde, waaraan nog hard gewerkt moest worden.

Ik kan de lezer verzekeren dat Freudenthals woorden oprecht waren en uit zijn hart kwamen. Vijftien jaar eerder had hij mij al eens in een persoonlijk gesprek gezegd dat hij zich juist in de kring van Wiskobas zo op zijn gemak voelde en dat hij binnen de groep van rekendidactici een sfeer van werklust, creativiteit en kritische reflectie had gevonden, die hem ook na zijn pensionering een hernieuwde levenskracht hadden bezorgd. En de kerngroep van de NVORWO kwam voort uit die groep, waarmee het gedachtegoed van die beweging in zekere zin een voortzetting vond. De slotzinnen van zijn speech waren:

Veel succes met uw bijeenkomst. En van harte bedankt voor de mij betuigde eer, die ik zeer op prijs stel.

Ik vind het nog altijd iets waar de NVORWO trots op mag zijn dat een wetenschapper van wereldfaam, met zes eredoctoraten en wat voor eretitels nog meer, zo in zijn nopjes was met het erelidmaatschap van deze toen nog zo jonge vereniging.

Freudenthal heeft de NVORWO in de daaropvolgende jaren zien groeien. Zelf ondernam hij geen nieuwe initiatieven meer ten behoeve van de vereniging. Wel spraken wij elkaar regelmatig in de kamer van Treffers over de activiteiten die we via de vereniging wilden ontplooiën. Zo is er bijvoorbeeld in die tijd een rapport geschreven waarin gepleit werd voor een nationale nascholing voor rekenen-wiskunde voor alle basisschoolleraars. In het opzetten van zo'n plan dacht hij graag mee en indirect kwamen die ideeën ook weer in de publiciteit via onder meer zijn befaamde columns in NRC-Handelsblad. Dit schoot sommigen ook wel eens in het verkeerde keelgat, waardoor OW&OC maar ook de NVORWO wel eens als het 'kerkgenootschap van Freudenthal' werden bestempeld

Bij het vijfjarig bestaan in 1987 telde de vereniging vierhonderdvijftig leden, hoofdzakelijk Pabo-docenten en schoolbegeleiders, maar ook ontwikkelaars en onderzoekers. In het tijdschrift 'Reken-wiskundeonderwijs: onderzoek, ontwikkeling, praktijk - Panama-Post' was, en dat is nog steeds zo, een aparte rubriek voor mededelingen van de vereniging ingericht. Het aantal leden-basis-schoolleraren was toen nog gering,

Thans tellen we vijfendertighonderd leden, waaronder gelukkig ook heel wat leraren van basisscholen, maar lang nog niet alle. Die aanwas komt vooral doordat het tijdschrift 'Volgens Bartjens...' (voorheen 'Willem Bartjens') sinds 1999 het officiële orgaan van de NVORWO is. De vereniging wordt allang niet meer als een sekte van volgelingen van Freudenthal gezien. De NVORWO wil voor allen, die zich met het reken-wiskundeonderwijs aan vier- tot veertienjarigen bezighouden, een platform bieden voor discussie, uitwisseling van gedachten en voor verbetering van het reken-wiskundeonderwijs en de betreffende opleidingen.

Ik denk dat Freudenthal, die een sterke affectie had voor sociaal-democratische en humanistische strevingen, deze ontwikkelingen met instemming bezien zou hebben. Anderzijds vraag ik me af hoe hij gereageerd zou hebben op de toestand van het huidige onderwijs. Ik denk dat de almaar groter wordende scholen en opleidingen met de afnemende aandacht voor het persoonlijke, interactieve onderwijs hem een doorn in het oog geweest zouden zijn.

Zeker zou hij begrip getoond hebben voor de uitermate moeilijke pedagogische situaties binnen het VMBO. Zijn opvattingen over het leren in heterogene groepen had hij al min of meer verlaten. Het zou mij niet verbazen als hij het thans in zwang zijnde 'competentiegerichte opleiden' van leraren, waarin de vakcomponent naar de achtergrond verdwijnt, aan harde kritiek onderworpen zou hebben. Hoe zou hij aangekeken hebben tegen het verschijnsel van het 'nieuwe leren' en de 'Iederwijs'-scholen? Wat zou zijn mening geweest zijn over het gebruik van computers in het onderwijs? Wat zou hij gevonden hebben van het plan om op iedere basisschool een rekencoördinator aan te stellen? Hoe zou hij zijn eens uitgesproken voorspelling dat het wiskundeonderwijs in 2000 verdwenen zou zijn, thans interpreteren?

Het zijn allemaal vragen, waar ook de NVORWO direct of indirect mee te maken heeft en waarin de vereniging een standpunt moet innemen. Bij de beantwoording daarvan, bij het geven van adviezen en bij het nemen van cruciale beslissingen, is het altijd goed om een even achterom te kijken of we wat van het verleden kunnen leren. Vernieuwingen en veranderingen hebben de meeste kans van slagen als ze geleidelijk gaan en in een zekere traditie staan. Ook Freudenthal, die een grote kennis had van de historie van het onderwijs, besepte dit maar al te goed. Vanuit die achtergrond heeft hij waarschijnlijk ook zijn boodschap om de NVORWO op te richten bedoeld. De NVORWO zal hem daarvoor altijd dankbaar blijven.